GIÁO SƯ ĐÀM TRUNG PHÁP

MỘT ĐỜI HỌC HỎI, MỘT ĐỜI PHỤNG SỰ GIÁO DỤC VÀ VĂN HÓA

V.N.

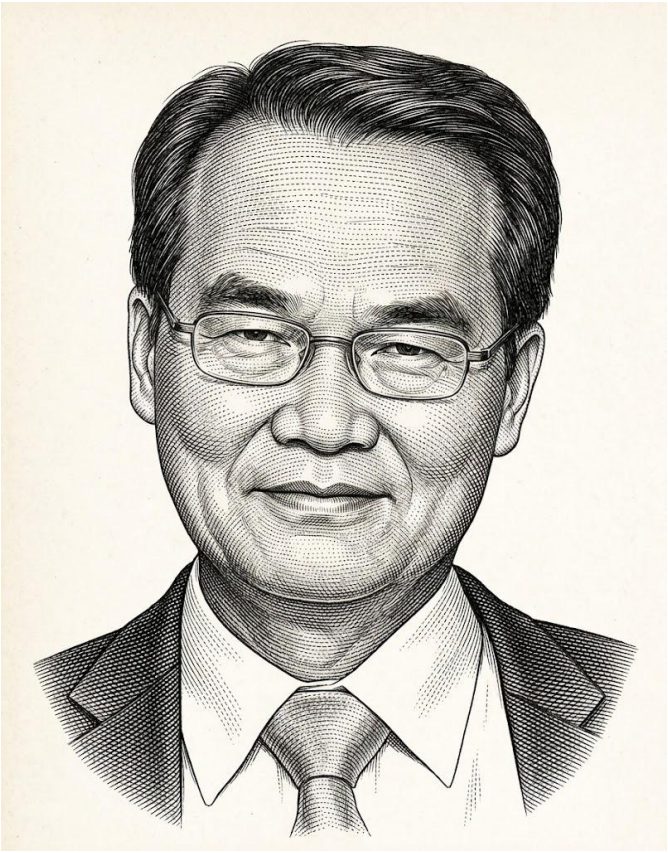

Giáo sư Đàm Trung Pháp

Có những người mình gặp rồi quên; có những người chỉ cần gặp một lần cũng đủ để để lại một dấu ấn lâu dài. Giáo sư Đàm Trung Pháp đối với tôi thuộc về trường hợp thứ hai. Tôi có hân hạnh được quen biết ông từ khi ông dời về cư ngụ tại Laguna Woods, California, nhờ Giáo sư Trần Huy Bích giới thiệu. Cơ duyên ban đầu của chúng tôi khá giản dị: Giáo sư Pháp cần cài đặt bộ gõ Hanosoft vào máy PC để có thể đánh chữ Hán và chữ Nôm. Biết tôi là người ham tự học và đang tự học Hán Nôm, ông tỏ ra rất thích thú.

Từ một chuyện kỹ thuật nhỏ bé như thế, giữa chúng tôi dần hình thành một tình thân đặc biệt. Ông nhận tôi làm người em kết nghĩa và tự gọi mình, một cách vừa dí dỏm vừa rất đúng với tính cách của ông, là **"***ông anh cầu toàn.***"** Còn tôi, nghĩ cho thật đúng vai vế học thuật, nhiều khi vẫn thấy mình phải gọi ông là *"thái sư phụ"* mới phải, bởi ông vốn là thầy của chính thầy giáo chủ nhiệm lớp 12 của tôi, thầy Bùi Văn Thắng.

Điều tôi quý nhất nơi "ông anh cầu toàn" ấy không chỉ là học vấn uyên bác, mà là một tinh thần học hỏi gần như không bao giờ chịu dừng lại. Ông không bao giờ nghĩ rằng một công việc đã làm xong có nghĩa là đã đủ tốt. Là một nhà ngữ học, ông đặc biệt nhạy cảm với từng

chữ, từng câu; nhưng điều đáng kính hơn nữa là ông luôn muốn tự sửa mình, sửa bài viết, sửa cách trình bày, tìm thêm tài liệu và làm cho điều mình đã làm hôm qua được tốt hơn hôm nay. Ở ông, học vấn không phải là một chiếc huy chương để đeo, mà là một công việc suốt đời.

... Từ Hà Nội đến Sài Gòn và con đường học vấn

Giáo sư Đàm Trung Pháp sinh năm 1941 tại Bắc Ninh. Ông trưởng thành trong một gia đình có truyền thống học hành. Thân phụ ông, cụ Đàm Duy Tạo, là một nhà giáo thông thạo chữ Hán, chữ Nôm và tiếng Pháp; ngay cả khi đã trên 85 tuổi, cụ vẫn miệt mài suốt sáu năm để hoàn tất một công trình 550 trang đánh máy về *Giảo đính và tường giải Truyện Kiều*. Có thể nói, tinh thần học hỏi bền bỉ của người con đã có một nguồn cội rất sâu từ gia đình.

Ông học tiểu học tại Hà Nội, sau đó theo gia đình di cư vào Nam năm 1954 và học trung học tại Sài Gòn. Ông từng là học sinh các trường Chu Văn An ở Hà Nội, Trần Lục và Chu Văn An ở Sài Gòn. Sau khi tốt nghiệp trung học năm 1959, ông sang Hoa Kỳ du học với học bổng quốc gia, theo học tại *Miami University* ở Ohio. Về sau ông tiếp tục học cao học ngữ học tại *Georgetown University* và hoàn tất học vị tiến sĩ tại Đại học Sài Gòn. Các nguồn tiểu sử hiện có đều thống nhất về con đường đào tạo liên ngành Việt Nam–Hoa Kỳ này, dù một số

nguồn ghi khác nhau về mốc thời gian của từng văn bằng.

Một điều rất thú vị là chính Giáo sư Pháp từng kể lại rằng khi mới sang Mỹ, ông đã gặp một thử thách mà nhiều du học sinh Việt Nam thời ấy từng trải qua: *tiếng Anh trên sách vở và tiếng Anh ngoài đời là hai thế giới rất khác nhau.* Ông vốn học rất giỏi văn phạm và dịch thuật, nhưng khi phải đối diện với tiếng Anh đàm thoại thực tế thì mới thấy những kiến thức từng tưởng là đầy đủ của mình vẫn còn thiếu rất nhiều. Về sau, khi học ngữ học tại Georgetown, ông mới nhận ra phương pháp mà các thầy của ông từng dùng ở Việt Nam chính là "grammar-translation method."

Đó là một kinh nghiệm quan trọng, bởi nó giúp ông nhìn việc dạy và học ngoại ngữ không phải từ lý thuyết suông mà từ chính những khó khăn ông từng trải qua.

... Một nhà giáo dục ngôn ngữ

Sau khi trở về Việt Nam năm 1965, ông được Bộ Giáo dục Việt Nam Cộng Hòa thu nhận vào ban giảng huấn Anh ngữ khoa học tại Đại học Y khoa Sài Gòn. Cuối năm 1966, ông nhập ngũ. Từ năm 1968, ông được biệt phái về Bộ Giáo dục và đảm nhiệm công tác quản lý giáo dục Anh ngữ. Ông từng giữ chức Giám đốc Trung tâm Thính thị Anh ngữ của Bộ Giáo dục, sau đó trở thành Giám đốc Trung tâm Sinh ngữ thuộc Viện Đại học Sài Gòn; đồng thời giảng dạy ngữ học Anh tại Đại học Sư phạm Sài Gòn cho đến năm 1975.

Đây là giai đoạn ông đặt nền móng cho một sự nghiệp giáo dục kéo dài hơn bốn thập niên.

Sau biến cố 1975, ông sang Hoa Kỳ và tiếp tục con đường giáo dục. Từ năm 1976 đến 1980, ông giảng dạy tại San Antonio College. Sau đó ông đảm nhiệm chức vụ Giám đốc World Languages tại Dallas Independent School District, nơi ông phụ trách các chương trình ngoại ngữ, ESL và giáo dục ngôn ngữ. Trong thời gian này, ông cũng được mời giảng dạy hoặc huấn luyện giáo chức tại nhiều cơ sở đại học và giáo dục khác nhau.

Năm 1998, ông gia nhập Texas Woman's University với tư cách Associate Professor of Linguistics; từ năm 2004 đến 2012 ông là giáo sư thực thụ về ngữ học. Khi về hưu năm 2012, trường đại học đã phong ông danh hiệu *Professor Emeritus of Linguistics*, một sự ghi nhận đối với nhiều năm tận tụy giảng dạy và nghiên cứu.

Như vậy, từ Đại học Sư phạm Sài Gòn đến các trường đại học và hệ thống giáo dục tại Texas, sự nghiệp của ông trải dài qua hai nền giáo dục và hai môi trường văn hóa. Nhưng ở đâu ông cũng mang theo một điều nhất quán*: lấy ngôn ngữ làm phương tiện giáo dục và lấy giáo dục làm phương tiện phục vụ con người.*

... Ngữ học ứng dụng và giáo dục ESL

Lĩnh vực chuyên môn nổi bật nhất của Giáo sư Đàm Trung Pháp là *ngữ học ứng dụng, ngữ học đối chiếu và*

phương pháp giảng dạy tiếng Anh như một sinh ngữ thứ hai (ESL).

Một trong những đóng góp đáng kể của ông là đem kinh nghiệm của người Việt học tiếng Anh để phân tích những khó khăn đặc thù của người Việt và người Đông Dương khi học tiếng Anh. Công trình *A Contrastive Approach for Teaching ESL to Indochinese Students* xuất bản năm 1981 là một ví dụ tiêu biểu. Trong công trình này, ông phân tích những lỗi thường gặp của người học Việt, Khmer và Lào, từ đó đề nghị những phương pháp sư phạm thích hợp.

Ông đặc biệt quan tâm đến sự khác biệt về cấu trúc giữa tiếng Việt và tiếng Anh. Một trong những bài nghiên cứu của ông phân tích những lỗi dai dẳng trong tiếng Anh viết của người Việt, chẳng hạn cách sử dụng động từ *be*, mạo từ, thì của động từ, đại từ và câu phức. Điều đáng chú ý là ông không chỉ liệt kê lỗi mà còn tìm nguyên nhân từ sự khác biệt giữa hai hệ thống ngôn ngữ để đề nghị phương pháp sửa lỗi.

Đây chính là đặc điểm của một nhà **ngữ học ứng dụng**: không dừng ở việc biết một hiện tượng ngôn ngữ là gì, mà còn hỏi tại sao nó xảy ra và làm thế nào để giúp người học vượt qua nó.

Trong nhiều thập niên, ông cũng tham gia biên soạn và chủ biên nhiều tài liệu giáo dục đại học. Có thể kể đến *The Fundamentals of English Phonology* (1972), *The Fundamentals of English Syntax* (1973), *A Contrastive Approach for Teaching ESL to Indochinese Students*

(1981), cùng nhiều tuyển tập về giáo dục người học tiếng Anh được xuất bản trong giai đoạn 2006–2011.

Đặc biệt, từ năm 2005 đến 2011, ông giữ vai trò series editor cho loạt chuyên san về giáo dục English Language Learners của Federation of North Texas Area Universities.

... Không chỉ là giáo sư tiếng Anh

Nếu chỉ nhìn Giáo sư Đàm Trung Pháp như một chuyên gia ngữ học thì chưa đủ.

Ở ông có một mối quan tâm rất sâu đối với **tiếng Việt, văn hóa Việt và chữ Hán–Nôm**. Có lẽ cũng vì thế mà ở tuổi đã có một sự nghiệp học thuật rất đáng nể, ông vẫn tiếp tục tự học thêm chữ Hán. Chính ông kể rằng khi đã bước vào tuổi "tri thiên mệnh", ông quyết định tự học chữ Hán, từ những chữ căn bản như 天, 地, 雲, rồi tiến tới đọc thơ Đường và tìm hiểu thêm cách phát âm Quan thoại.

Chi tiết này đặc biệt đáng quý. Một giáo sư ngữ học đã có cả một đời nghiên cứu vẫn tự nhận mình là **người đang học**. Ông không dùng học vị để khép lại con đường học vấn, mà dùng học vị như một nền tảng để tiếp tục đi xa hơn.

Đối với tôi, đây chính là một trong những nét đẹp nhất của ông.

Tôi còn nhớ lần đầu gặp ông, câu chuyện bắt đầu từ việc cài bộ gõ Hanosoft để ông có thể đánh chữ Hán và chữ Nôm. Một người có học vị cao như ông hoàn toàn có thể nhờ một người chuyên về máy tính làm việc ấy rồi thôi. Nhưng khi biết tôi cũng đang tự học Hán Nôm, ông lập tức quan tâm đến chuyện tôi học gì, đọc gì, tìm hiểu những gì. Ông nói chuyện với tôi không phải bằng thái độ của một giáo sư đối với một người "ngoài ngành", mà bằng sự tò mò chân thành của *một người học hỏi đối với một người cũng đang học hỏi*.

Đó là phong thái rất đặc biệt của ông.

... Một cây bút văn hóa và người làm cầu nối

Sau khi về hưu, Giáo sư Đàm Trung Pháp vẫn không ngừng hoạt động. Ông cộng tác với Viện Việt Học ở Nam California, tham gia Ban Giáo sư và giữ vai trò cố vấn. Từ năm 2018 đến 2021, ông là Chủ biên *Tập San Việt Học / Việt-Học Journal,* sau đó giữ chức Chủ biên Danh dự cho đến khi qua đời.

Đây là một công việc rất phù hợp với con người ông. Một tập san văn hóa cần một người có khả năng nhìn thấy sự liên hệ giữa nhiều ngành: ngôn ngữ, văn học, lịch sử, giáo dục và văn hóa. Giáo sư Pháp có đầy đủ những phẩm chất ấy.

Ông cũng thường xuyên viết điểm sách, giới thiệu công trình của các học giả và nhà văn Việt Nam. Những bài viết của ông cho thấy một đặc điểm nổi bật: ông đọc rất

kỹ. Ông không dễ dàng khen một cuốn sách chỉ vì tác giả là người quen hay là một học giả nổi tiếng. Ông thường chỉ ra ưu điểm, giải thích tại sao ưu điểm ấy đáng kể, đồng thời cũng không ngại nêu những điểm có thể sửa chữa.

Đó lại là một biểu hiện khác của tính **"cầu toàn"** mà ông tự nhận nơi mình.

Nhưng "cầu toàn" ở ông không phải là sự khó tính để bắt lỗi người khác. Đúng hơn, đó là một hình thức của lòng kính trọng đối với chữ nghĩa. Đã viết thì phải viết cho đúng; đã dịch thì phải tìm chữ thích hợp; đã biên tập thì phải làm cho văn bản sáng rõ; đã nghiên cứu thì phải kiểm chứng; và nếu ngày mai thấy có chỗ hôm nay mình làm chưa tốt thì phải sửa.

... Một con người của cộng đồng

Giáo sư Đàm Trung Pháp cũng không sống khép kín trong tháp ngà học thuật. Trong cộng đồng người Việt tại Hoa Kỳ, đặc biệt ở Dallas–Fort Worth, ông là một nhân vật có nhiều hoạt động xã hội và văn hóa. Ông là một trong những người sáng lập Cộng đồng Người Việt Quốc gia Dallas và các vùng phụ cận và từng giữ chức chủ tịch đầu tiên.

Những hoạt động ấy cho thấy một mặt khác của con người ông: một nhà giáo nhưng cũng là một công dân quan tâm đến cộng đồng mình thuộc về.

Đối với nhiều người Việt hải ngoại, ông còn là một người thường xuyên được tìm đến khi cần giới thiệu một cuốn sách mới, nhận xét một công trình học thuật hay giải thích một vấn đề ngôn ngữ. Sự hiện diện của ông trong đời sống văn hóa vì thế không chỉ nằm ở những bài nghiên cứu hay những lớp học đại học, mà còn nằm trong những sinh hoạt rất gần gũi của cộng đồng.

... "Ông anh cầu toàn"

Giáo sư Đàm Trung Pháp qua đời ngày 2 tháng 12 năm 2021 tại Laguna Woods, California, hưởng thọ 81 tuổi.

Nhìn lại một đời người, có thể kể rất nhiều danh hiệu: giáo sư, tiến sĩ, nhà ngữ học, nhà giáo dục, tác giả, chủ biên, cố vấn văn hóa. Nhưng với tôi, những danh hiệu ấy đôi khi lại không quan trọng bằng một cách gọi riêng tư hơn: *"ông anh cầu toàn."*

Bởi đằng sau vị giáo sư thực thụ của một đại học Hoa Kỳ là một con người vẫn thích học. Đằng sau nhà ngữ học là một người mê chữ. Đằng sau học giả là một người có lòng quý trọng thầy bạn. Và đằng sau sự cầu toàn đôi khi có vẻ nghiêm khắc ấy lại là một con người rất thân tình, sẵn sàng nhận một người ít tuổi hơn làm em kết nghĩa chỉ vì nhận ra ở người ấy một niềm ham học.

Tôi vẫn nghĩ rằng, nếu gọi đúng vai vế học thuật, tôi phải gọi ông là *thái sư phụ*. Bởi ông không những là một bậc thầy trong lãnh vực ngữ học, mà còn là thầy của

thầy giáo chủ nhiệm lớp 12 của tôi, thầy Bùi Văn Thắng. Nhưng ông không bao giờ bắt tôi phải đứng ở khoảng cách của một người học trò trước một vị giáo sư. Trái lại, ông gọi tôi là em và tự nhận mình là "ông anh cầu toàn."

Có lẽ đó là một trong những điều đẹp nhất mà một người thầy có thể trao cho một người đàn em: không phải chỉ là kiến thức, mà là *tấm gương của một đời không ngừng học hỏi*.

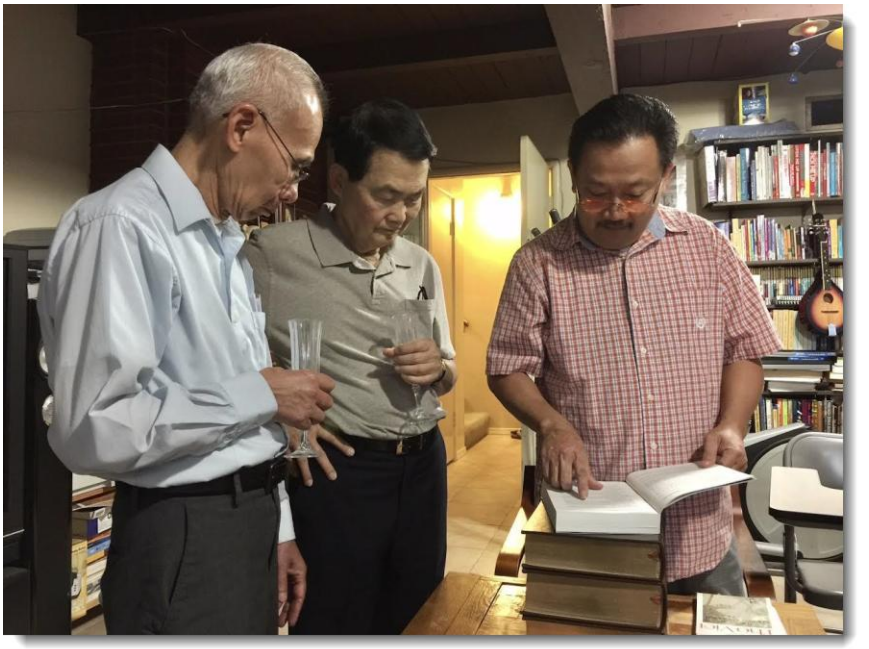

GS Trần Huy Bích, GS Đàm Trung Pháp và tác giả.

Giáo sư Đàm Trung Pháp đã đi xa, nhưng hình ảnh "ông anh cầu toàn" trong tôi vẫn còn đó: một người không bao giờ chịu xem công việc hôm nay là đã hoàn hảo; một người luôn muốn đọc thêm, học thêm, sửa thêm; một người đã đạt tới học vị cao nhưng vẫn có thể vui

thích khi tự học một chữ Hán mới; một người làm nghề giáo nhưng suốt đời vẫn giữ được tâm thế của một người học.

Và có lẽ đó mới là bài học lớn nhất ông để lại cho những người quen biết ông.

Học vấn có thể đem lại học vị; nhưng tinh thần học hỏi mới làm nên một người thầy.

Đối với tôi, Giáo sư Đàm Trung Pháp chính là một người thầy như thế — một *"thái sư phụ"* mà tôi may mắn được gặp trong đời, và cũng là một *"ông anh cầu toàn"* mà tôi sẽ luôn trân trọng trong ký ức.

Học vấn có thể đem lại học vị; nhưng tinh thần học hỏi mới làm nên một người thầy.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đàm Trung Pháp. "About." *Đàm Trung Pháp*, WordPress.com. https://damtrungphap.wordpress.com/about/. Truy cập ngày 25 tháng 8, 2026.

2. Đàm Trung Pháp. "Nghĩ Lại Lối Học Tiếng Anh Thuở Trước và Ước Chi..." *Đàm Trung Pháp*, 16 tháng 5, 2013. https://damtrungphan.wordpress.com/2013/05/16/nghi-lai-loi-hoc-tieng-anh-thuo-truoc-va-uoc-chi/. Truy cập ngày 25 tháng 8, 2026.

3. Đàm Trung Pháp. "Giới Thiệu Hán-Việt Từ Điển của Trần Trọng San & Trần Trọng Tuyến." *Đàm Trung Pháp*, 8 tháng 1, 2016. https://damtrungphap.wordpress.com/2016/01/08/gioi-thieu-han-viet-tu-dien-cua-tran-trong-san-tran-trong-tuyen/. Truy cập ngày 25 tháng 8, 2026.

4. Đàm Trung Pháp. "Analyzing Some Persistent Errors Written in English by Vietnamese Speakers." *Đàm Trung Pháp*, 22 tháng 1, 2016. https://damtrungphap.wordpress.com/2016/01/22/analyzing-some-persistent-errors-written-in-english-by-vietnamese-speakers/. Truy cập ngày 25 tháng 8, 2026.

5. Đàm Trung Pháp. "The Fundamentals of English Phonology." *Đàm Trung Pháp*. https://damtrungphap.wordpress.com/. Truy cập ngày 25 tháng 8, 2026.

6. Federation of North Texas Area Universities. *English Language Learners: Research and Practice*. Dallas–Fort Worth, TX: Federation of North Texas Area Universities, 2005–2011. Series edited by Đàm Trung Pháp.

7. Texas Woman's University. "Đàm Trung Pháp, Professor Emeritus of Linguistics." *Texas Woman's University*, Denton, Texas. https://twu.edu/. Truy cập ngày 25 tháng 8, 2026.

8. Viện Việt Học. "Giáo Sư Tiến Sĩ Đàm Trung Pháp." *Viện Việt Học*, Westminster, California. https://www.vienviethoc.org/. Truy cập ngày 25 tháng 8, 2026.

9. Viện Việt Học. "Tưởng niệm Giáo Sư Tiến Sĩ Đàm Trung Pháp." *Viện Việt Học*, Westminster, California, 2021. https://www.vienviethoc.org/. Truy cập ngày 25 tháng 8, 2026.

10. Người Việt Dallas. "Lễ Tưởng Niệm Giáo Sư Tiến Sĩ Đàm Trung Pháp." *Người Việt Dallas*, Dallas–Fort Worth, Texas, 2021. https://www.nguoivietdallas.com/. Truy cập ngày 25 tháng 8, 2026.

11. Lưu Khâm Hưng. "Vạn Sự Bieu Nhìn Từ Phương Tây." *Lưu Khâm Hưng*, 2023. https://luukhamhung.blogspot.com/2023/06/van-su-bieu-nhin-tu-phuong-tay.html. Truy cập ngày 25 tháng 8, 2026.

12. Đàm Trung Pháp. *A Contrastive Approach for Teaching ESL to Indochinese Students*. San Antonio, TX: San Antonio College, 1981.

13. Đàm Trung Pháp. *The Fundamentals of English Syntax*. Sài Gòn: [publisher information unavailable], 1973.

14. Đàm Trung Pháp. *The Fundamentals of English Phonology*. Sài Gòn: [publisher information unavailable], 1972.

15. Đàm Trung Pháp. "A Contrastive Approach for Teaching ESL to Indochinese Students." *TESOL Quarterly*, 1981.